

Edward Snowden Rendszerhiba

21. SZÁZAD
KIADÓ

Budapest, 2019

A fordítás alapjául szolgáló mű:
Edward Snowden: *Permanent Record*

Copyright © 2019 by Edward Snowden
Published by arrangement with Henry Holt & Company, LLC, New York.
All rights reserved.

Hungarian translation © Tomori Gábor, 2019
© XXI. Század Kiadó, 2019

Jacket design by Rodrigo Corral
Jacket photograph © Platon

A szöveget szakmai szempontból ellenőrizte: Bodnár Balázs

ISBN 978 615 5955 69 3

L.-nek

A nevem Edward Joseph Snowden. Valaha a kormánynak dolgoztam, de most már a közjóért dolgozom. Majdnem három évtizedre volt szükségem, hogy ráébredjek, van különbség, és amikor ez megtörtént, támadt némi gondom a munkahelyemen. Ennek eredményeként immár azzal töltöm az időt, hogy igyekszem védeni a társadalmat attól az embertől, aki valaha voltam – a Központi Hírszerző Ügynökség (CIA) és a Nemzetbiztonsági Hivatal (NSA) hírszerzője, egyike azoknak a fiatal informatikusoknak, akik úgy vélték, hogy egy jobb világ építésében segédkeznek.

Az amerikai hírszerző közösségben töltött pályafutásom röpké hét évig tartott csupán, és most meglepetten szembesülök a ténnyel, hogy ez csak egy évvel több, mint amennyi ideje száműzöttként élek egy országban, amelyet nem én választottam magamnak. E hét év alatt azonban részt vettem az amerikai hírszerzés történetének legnagyobb szabású vállalkozásában – amelynek során az egyes személyekre irányuló célzott megfigyelés helyébe az egész populációkra irányuló tömeges adatgyűjtés lépett. Egy kormány számára az én közreműködésemmel vált lehetségessé a világ teljes digitális kommunikációjának összegyűjtése, hosszú távú tárolása és tetszés szerinti kutatása.

9/11 után a hírszerzőket büntudat gyötörte, amiért hiába örködtek, nem akadályozták meg a támadást, mely a legpusztítóbb volt, amit Pearl Harbor óta az ország ellen intéztek. Válaszlépésként az ország vezetői igyekeztek olyan rendszert kiépíteni, amelynek birtokában soha többé nem kell attól tartaniuk, hogy készültenek lesznek a támadásokkal szemben. Ennek alapját egy olyan technológia kellett hogy képezze, amely a katonai és politikai képzettséggel rendelkezők, illetve a vállalatirányításban jártas vezetők számára idegen volt. A legtitkosabb hírszerző ügynökségek ajtóit hirtelen szélesre tárultak a magamfajta fiatal informatikusok előtt. És ilyenformán az IT-seké lett a világ.

Ha értettem akkoriban bármihez is, hát a számítógépekhez értettem, és ennek köszönhetően gyorsan emelkedtem a ranglétrán. Huszonkét évesen kerültem az NSA szupertitkos munkát végző állományába, a szervezeti hierarchia legaljára. Kevesebb mint egy évvel később rendszermérnök voltam a CIA-nál, és hozzáfértem néhányhoz a bolygó legkényesebb hálózatai közül. Az egyetlen felnőtt felettesem egy olyan srác volt, aki a munkaidejét Robert Ludlum és Tom Clancy puha fedelű könyveinek olvasásával töltötte. Az ügynökségek a saját szabályaik mindegyikét megsértve igyekeztek tehetséges informatikusokat toborozni. Normális körülmények között senkit nem vettek fel egyetemi vagy legalább főiskolai diploma nélkül; én egyikkel sem rendelkeztem. Nekem voltaképpen sosem lett volna szabad bebocsátást nyernem az épületbe.

2007-től 2009-ig az Egyesült Államok genfi nagykövetsége volt az állomáshelyem; egyike lettem a néhány informatikusnak, akiknek az a feladat jutott, hogy diplomáciai fedőtevékenység orra alatt, az európai állomáshelyek internetkapcsolatának megteremtésével és az Egyesült Államok hírszerzési céljait szolgáló hálózat digitalizálásával és automatizálásával átsegítsék a CIA-t a jö-

vőbe. A nemzedékem nem csupán újratervezte a hírszerzői munkát; teljesen újradefiniáltuk a hírszerzés mibenlétét. Számunkra ez nem titkos találkozókról és fedett találkozóhelyekről szólt, hanem adatokról.

Huszonhat évesen névleg a Dell alkalmazottja voltam, de ismét az NSA-nek dolgoztam. Álcázásképpen alvállalkozó lettem, ahogyan majdnem az összes informatikus-hírszerző a csapatomban. Japánba küldtek, ahol közreműködtem az ügynökség globális tartalék hálózatának megtervezésében – egy hatalmas rejtett hálózatában, amely biztosította, hogy még ha az NSA főparancsnoksága hamuvá válna is egy nukleáris csapás következtében, akkor se vesszen el semmilyen adat. Akkoriban nem láttam át, hogy tragikus vétség olyan szisztémát létrehozni, amely mindenki életéről tartósan megőrizz adatokat.

Huszonnyolc évesen tértem vissza az Államokba, és hatalmas lépést tettem előre a ranglétrán, amikor a Dell és a CIA kapcsolataival foglalkozó technikai összekötő csapat tagja lettem. Az volt a feladatom, hogy üljek le a CIA technikai részlegének vezetőivel, és találjak, illetve kínáljak megoldást minden problémára, amit csak el tudnak képzelni. A csapatom hozzásegítette az ügynökséget egy új informatikai architektúra, a „felhő” létrehozásához, az első olyan technológiáéhoz, amely lehetővé tette minden ügynök számára, bárhol volt is fizikailag, hogy a távolságtól függetlenül hozzáférhessen minden adathoz, amire szüksége van, és kutathasson az adatbázisban.

Összefoglalva, a hírszerzési adatáramlás kezelésének és összekapcsolásának helyébe immár az a feladat lépett, hogy kitaláljuk, miként lehet örökre eltávolítani, majd pedig az, hogy egyetemlegesen hozzáférhetővé és kutathatóvá tegyük. Ezek a projektek Hawaiiin kerültek igazán a látókörömbe, ahová huszonkilenc évesen utaztam, hogy újfent alvállalkozóként dolgozzam az NSA-nél. Egé-

szen addig annak a doktrínának a jegyében tevékenykedtem, hogy mindenki csak annyit tudjon, amennyit szükséges, és képtelen voltam megérteni a nagyobb egységek elemeit alkotó, specializált feladataim mögött rejlő kumulatív szándékot. Csak a Paradicsomban kerültem olyan pozícióba, hogy lássam, hogyan illeszkedik egymáshoz a sok-sok részfeladatom, akár egy hatalmas gépezet fogaskerekei, globális léptékű, tömeges adatgyűjtés rendszerévé formálódva.

Egy ananászföld alatt mélyen húzódó alagútban – Pearl Harbor korabeli, hajdani repülőgépgyárában – ültem egy terminálnál, ahonnan gyakorlatilag korlátlan hozzáférésem nyílt a világon jószerevével minden férfi, nő és gyermek adatforgalmához, aki valaha is tárcsázott egy telefonszámot vagy hozzányúlt egy számítógéphez. Ezek közül az emberek közül 320 millió amerikai honfitársam volt, akiknek a rendes, mindennapos életvitele került megfigyelés alá, viszolyogtató módon megsértve nemcsak az Egyesült Államok Alkotmányát, hanem bármely szabad társadalom alapértékeit.

Azért olvassátok ezt a könyvet, mert elkövettem valamit, ami az én pozíciómban lévő ember számára veszedelmes: úgy döntöttem, hogy elmondom az igazságot. Belső hírszerzési dokumentumokat gyűjtöttem, amelyek bizonyították az Egyesült Államok kormányának törvénszegését, és ezeket átadtam újságíróknak, akik ellenőrizték és a felháborodott világ elé tárták.

Ez a könyv arról szól, mi vezetett ehhez a döntéshez, a morális és etikai elvekről, amelyek áthatották, illetve arról, miképp alakultak ezek ki bennem – minek folytán szól egyszersmind az életemről is.

Mi tesz ki egy életet? Több, mint amit mondunk, még annál is több, mint amit csinálunk. Az is része az életnek, amit szeretünk, és amiben hiszünk. Számomra, amit leginkább szeretek,

és amiben leginkább hiszek, a kapcsolat, az emberi kapcsolatok és a technológia, amely ezeket lehetővé teszi. E technológia részét képezik a könyvek is, természetesen. De az én generációm számára a kapcsolatot túlnyomórészt az internet jelenti.

Mielőtt elborzadnátok, jól ismerve azt a mérgező örületet, amely napjainkban fertőzi ezt a méhkast, értsétek meg, hogy számomra, amikor én megismertem, az internet nagyon más dolog volt. Barát volt, és szülő. Határok, korlátok nélküli közösség, egyetlen és milliányi hang, közös határvidék, amelyet benépesítettek, de nem zsákmányoltak ki különféle törzsek, akik meglehetősen barátságban éltek egymás mellett, és amelyek minden egyes tagja szabadon megválaszthatta a nevét, a történetét és a szokásait. Mindenki maszkot viselt, és mégis, az anonimitásnak ebből a soknevűségen keresztül megvalósuló kultúrájából több igazság fakadt, mint hamisság, ugyanis inkább volt kreatív és kooperatív, mint kommercializált és versenyelvű. Természetesen előfordultak konfliktusok, de ezeknél nagyobb súllyal esett a latba a jószándék és a jó érzés – az igazi pionír lelkület.

Bizonyára megértitek hát, ha azt mondom, hogy napjaink internete felismerhetetlen. Említést érdemel, hogy ez a változás tudatos döntés, kiváltságos kevesek szisztematikus erőfeszítésének eredményeként következett be. A kezdeti igyekezet, hogy a kereskedelem az interneten is folyjék, gyorsan elvezetett a dotcom-lufihoz, ami aztán, közvetlenül az ezredforduló után, kipukkadt. Ezt követően a cégek rájöttek, hogy akik a netre mennek, sokkal inkább megosztani kívánnak, mintsem költeni, és hogy az internet által lehetővé tett emberi kapcsolatokon pénzt lehet keresni. Ha az emberek a nethasználat során leginkább arra törekedtek, hogy tudassák a hozzátartozóikkal, barátaikkal és idegenekkel, mi van velük, és megtudják, mi van a hozzátartozóikkal, barátaikkal és idegenekkel, akkor a cégeknek nem volt más dolguk, mint ki-

találni, miképpen férkőzzenek be e társas érintkezésekbe, és húzzanak belőlük hasznot.

Ez volt az adatgyűjtési kapitalizmus kezdete és az általam megismert internet vége.

Na, már most, a kreatív Háló omlott össze, amikor számtalan gyönyörű, bonyolult, egyedi fejlesztésű weboldal lehúzta a rolót. A kényelem ígérete arra indította az embereket, hogy a személyes oldalukat – amelynek fenntartása állandó és fárasztó munkát igényelt – Facebook-oldalra és Gmail-fiókra cseréeljék. A tulajdonlás látszatát könnyű volt összekeverni a valósággal. Kevesen értettük meg akkoriban, de amit a továbbiakban megosztottunk, abból immár semmi nem volt a miénk. A netes kereskedelmi cégek kudarcot vallottak, mert nem tudtak eladásra kínálni semmit, ami érdekelt volna bennünket, az utódaik viszont immár új terméket árultak.

Az új termék *mi* voltunk.

A figyelmünk, a tevékenységeink, a tartózkodási helyünk, a vágyaink, minden, amit tudatosan vagy tudattalanul elárultunk magunkról, megfigyelés és áruba bocsátás tárgyát képezte, titokban, késleltetendő az erőszakétel elkerülhetetlen érzését, amely legtöbbször csak most kezd elfogni. És folytatásképpen ezt az adatgyűjtést tevőlegesen bátorította, sőt finanszírozta egy sereg kormányzat, amelyek mohó kíváncsisággal viseltettek e roppant információtömeg iránt. A bejelentkezési jelszavaktól és a pénzügyi tranzakcióktól eltekintve az első húsz-egynéhány évben jószerevel semmi nem volt titkosítva, minek folytán a kormányok sok esetben még csak nem is kényszerültek a cégekhez fordulni, hogy megtudják, mit csinálnak az ügyfeleik. Úgy kémkedhettek a világ után, hogy nem szóltak erről egy léleknek sem.

Az amerikai kormány az alapító okiratát teljesen figyelmen kívül hagyva pontosan ennek a kísértésnek esett áldozatul, és miután

megízlelte a mérgezett fa gyümölcsét, ádáz hevülettel ragaszkodott hozzá. Titokban szert tett a tömeges adatgyűjtés képességére, és ez a hatalom magától értetődő módon sokkal inkább sújtja az ártatlanokat, mint a bűnösöket.

Csak amikor teljesebben tudatára ébredtem ennek az adatgyűjtésnek és az ártalmainak, akkor kezdett gyötörni a felismerés, hogy a társadalom – nemcsak egy ország, hanem az egész világ társadalma – soha nem kapott lehetőséget, hogy akarátát, vagy akár csak véleményét nyilvánítsa ebben a folyamatban. A szinte mindenre kiterjedő megfigyelés rendszerét nem csupán a beleegyezésünk nélkül hozták létre, hanem bizonyos értelemben úgy, hogy a programjai minden aspektusát szándékosan palástolták előttünk. A változó eljárások és következményeik minden lépésben titokban maradtak mindenki előtt, ideértve a törvényhozók többségét is. Kihez fordulhattam? Kinek beszélhettem minderről? Az igazságról akár csak suttogva szót ejteni egy ügyvédnek, egy bírónak, vagy a Kongresszusnak, olyan súlyos bűnnek minősült volna, hogy pusztán a legáltalánosabb tények felvázolása életfogytiglani büntetést vont volna maga után egy szövetségi börtönben.

Tanácsstalan voltam, és komor hangulat hatalmasodott el rajtam, miközben a lelkiismeretemmel viaskodtam. Szeretem a hazámat, és hiszek a közszolgálatban – az egész családomat, évszázadokra visszamenőleg olyan férfiak és nők alkotják, akik annak szentelték az életüket, hogy szolgálják ezt az országot és a polgárait. Én magam nem egy ügynökség, de még csak nem is egy kormány, hanem a köz szolgálatára tettem esküt, arra, hogy megtartom és megtartatom az Alkotmányt, amelynek a polgári szabadságjogok biztosítására vonatkozó része oly vérlázító sérelmet szenvedett. Immár nem csupán része voltam a megsértésének: a részese voltam. Oly sok munka, oly sok éven át – kinek is dolgozom én? Hogyan kellene összeegyeztetnem az engem alkalmazó ügynök-

séggel aláírt titoktartási szerződésemet és a hazám alapelveire tett eskümet? Ki vagy mi iránt kellene elkötelezettebbnek lennem? Hol van az a pont, amikor erkölcsi kötelességem megsérteni a törvényt?

A töprengés ezeken az elveken hozzásegített a válaszokhoz. Ráébredtem, hogy egyáltalán nem lenne radikális húzás részemről, ha előlépnék, és újságírók tudomására hoznám, milyen mértékű visszaélések történtek, nem olyan lenne ez, mintha a kormány, vagy akár a hírszerzői közösség vesztére törnék. Visszatérés lenne a kormány és a hírszerző közösség által hirdetett eszmények követéséhez.

Egy ország szabadsága csakis abban mérhető, mennyire tiszteli a polgárai jogait, és meggyőződésem szerint ezek a jogok voltaképpen az államhatalom korlátai, amelyek pontosan meghatározzák, hol és mikor nem szabad egy kormánynak megsértenie a személyes vagy egyéni jogok azon területét, amelyet az amerikai polgári forradalom időszakában „szabadságjognak” neveztek, az internet forradalmának korában pedig „magánszféra” néven emlegetnek.

Hat év telt el az óta, hogy a nyilvánosság elé léptem, mivel világszerte a szemem láttára csökkent az úgynevezett fejlett országok kormányainak elkötelezettsége, hogy óvják a magánszférát, amelyet én – az ENSZ-hez hasonlóan – alapvető emberi jognak tekintek. Ámde a szóban forgó évek során a hanyatlás csak folytatódott, miközben a demokráciák visszafejlődnek a tekintélyelvű populizmusba. Ez a visszafejlődés egyetlen más területen sem olyan szembetűnő, mint a kormányzatoknak a sajtóhoz való viszonyulásában.

A választott tisztségviselők próbálkozásait az újságírás hitelének aláásására segítette és ösztönözte az igazság elve ellen indított átfogó támadás. A valóság bemutatását szándékosan össze-

keverik a dezinformációval, olyan technológiákra támaszkodva, amelyek képesek példátlan, globális mértékű zavarrá fokozni az álhírek kavalkádját.

Elég közelről ismerem ezt az eljárást, hiszen az álvalóság teremtése mindig is a hírszerző közösség legsötétebb fortélyai közé tartozott. Ugyanazok az ügynökségek, amelyek, csak amíg én ezen a pályán tevékenykedtem, hírszerzési adatokat manipuláltak, hogy háborús ürügyet teremtsenek, és törvénybe ütköző eszközök, valamint egy árnyék-igazságszolgáltatás alkalmazásával szereztek engedélyt emberrablásra, amit „rendkívüli kiadatásnak”, kínzásra, amit „nyomásgyakorlással végzett kihallgatásnak” és lehallgatásra, melyet „tömeges adatgyűjtésnek” neveztek, egy pillanatig sem haboztak engem kínai kettős ügynöknek, orosz hármas ügynöknek, és ami még rosszabb, „ezredfordulónak”¹ minősíteni.

Nagyrészt azért teheték meg, hogy ilyeneket állítsanak, és ilyen szabadon, mert nem voltam hajlandó védekezni. Attól a pillanattól, hogy a nyilvánosság elé léptem, mostanáig, eltökéltem ügyeltem arra, hogy soha ne fedjek fel semmilyen részletet a személyes életemet illetően, ami további keserűséget okozhatna a hozzátartozóimnak és a barátaimnak, akik máris eleget szenvedtek az elveim miatt.

Azért haboztam megírni ezt a könyvet, mert ódzkodtam ennek a szenvedésnek a fokozásától. Végtére is könnyebb volt elhatároznom, hogy a nyilvánosság elé lépek a kormányzat törvénysértéseiről szóló bizonyítékokkal, mint meghoznom a döntést, hogy számot adok az életemről. A visszaélések, amelyeknek tanúja voltam, cselekvést követeltek, de senki nem ír memoárt azért, mert képtelen ellenállni a lelkiismerete parancsának. Ez az oka

¹ Ezredfordulónak (vagy Y generációnak) szokás nevezni a kb. 1980 és 2000 között születetteket. (*A ford.*)

annak, hogy igyekeztem megszerezni minden hozzátartozóm, barátom és kollégám beleegyezését, akit nevesítek, vagy másképp teszek a nyilvánosság számára azonosíthatóvá ezeken az oldalakon.

Ahogy nem feltételezem, hogy mások magánszféráját illetően egyedüli döntőbíró lehetnék, úgy azt sem gondolom, hogy egyedül eldönthetném, a hazám mely titkait kell a nyilvánosság tudomására hozni, és melyeket nem. Ez az oka annak, hogy a kormányzati dokumentumokat csak újságírókkal osztottam meg. Közvetlenül a nyilvánossággal tulajdonképpen egyáltalán nem osztottam meg dokumentumokat.

Úgy vélem, ahogyan az említett újságírók is úgy vélik, hogy a kormánynak szabad titokban tartania bizonyos információkat. Még a világ legátláthatóbb demokráciája is titkosíthatja a fedett ügynökei nevét, vagy a katonái mozgását hadműveleti területen. Ebben a könyvben egyáltalán nincsenek ilyen titkok.

Nem egyszerű feladat úgy beszélnem az életemről, hogy közben óvjam a szeretteim magánszféráját, és nem adok ki a kormány által legitim módon titkosított adatokat, de ez a feladatom. Én e két felelősség között vagyok megtalálható.